

ROHOLAN KULTTUURIYMPÄRISTÖ- JA MAISEMASELVITYS

Pälkäne

7.6.2013

Kuva Lentokuva Vallas, om. Pälkäneen kunta

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	3
	1.1 Työn tarkoitus ja rajaus	3
	1.2 Työmenetelmät	5
	1.3 Arvottaminen	5
2	MAISEMAN PERUSPIIRTEET	7
	2.1 Maastonmuodot.....	7
	2.2 Maaperä ja kallioperä	8
	2.3 Kasvillisuus.....	8
	2.4 Näkymät, kiintopisteet, solmukodat, portit ja reunat	8
3	KULTTUURIMASEMAN KEHITTYMINEN.....	9
	3.1 Esihistoria ja keskiaika	9
	3.2 Suuri Pohjan sota ja isojako.....	9
	3.3 Onkkaalan kylä palo ja isojaon järjestely	10
	3.4 1900-luku	10
4	RAKENNETTU YMPÄRISTÖ JA SEN ARVOT.....	13
	4.1 Nykytilanteen kuvaus.....	13
	4.2 Arvot	13
	4.3 Lisätietoja ja toimenpidesuosituksia.....	18
5	LÄHTEET	18

Roholan alue Pälkäne

KULTTUURIYMPÄRISTÖ- JA MAISEMASELVITYS

1 JOHDANTO

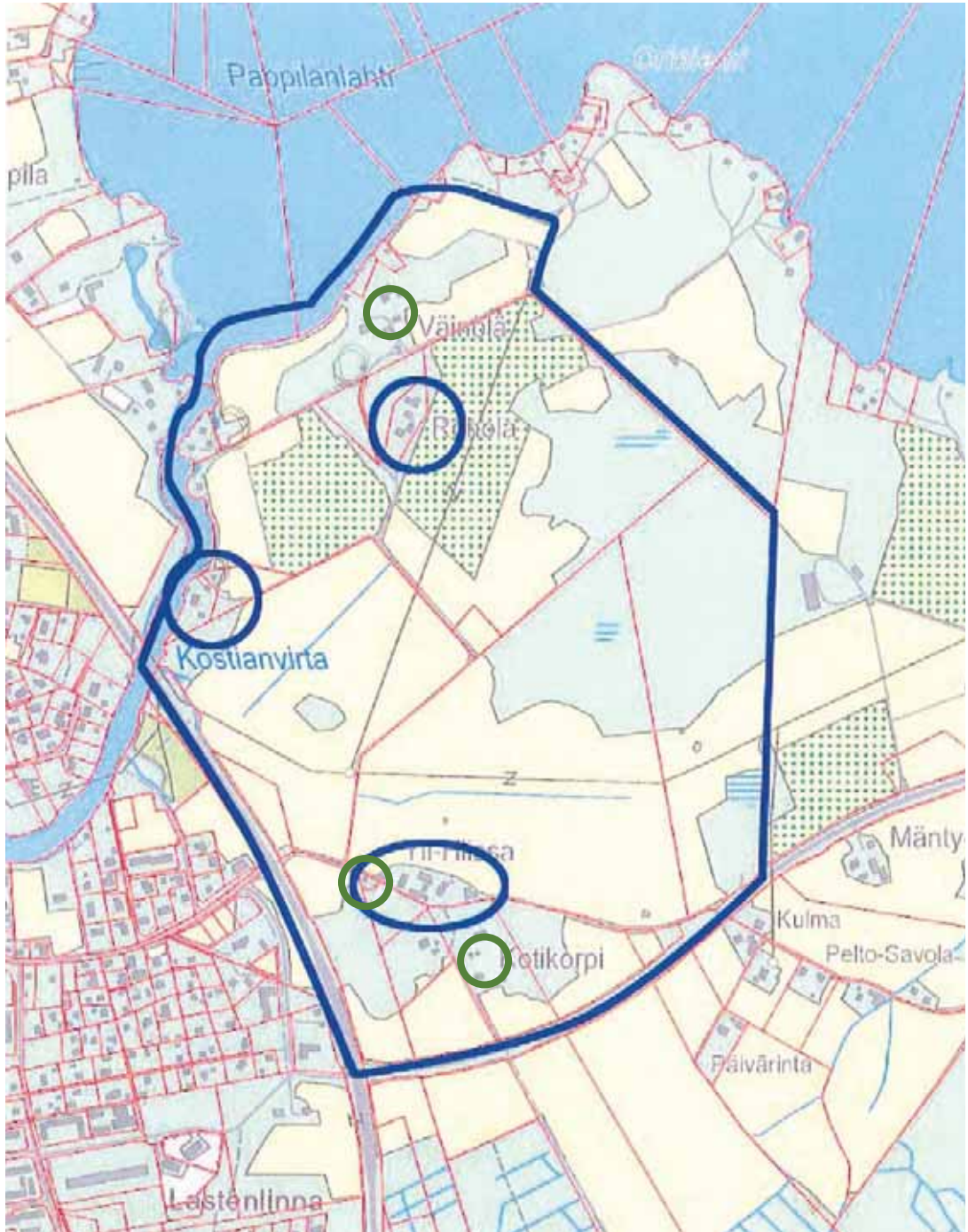

1.1 Työn tarkoitus ja rajaus

Pälkäneen kunta tilasi Roholan alueen kulttuuriympäristö- ja maisemaselvityksen asemakaavoitusta varten keväällä 2013.

Tilaaaja:	Pälkäneen kunta Keskustie 1 36600 Pälkäne
Yhteyshenkilö:	aluearkkitehti Marja Kuisma arkkitehti Helena Väisänen / Arkkitehtitoimisto Helena Väisänen
Laatija:	arkkitehti Eija Teivas Huura Oy Hämeenpuisto 33 A 33200 Tampere puh. (03) 3142 6000

Alue sijaitsee Pälkäneen keskustan länsipuolella, Kostianvirran ja Pälkäneveden rannalla. Lounaassa alue rajautuu valtatiehen 12 eli Lahdentiehen ja etelässä Pälkänevedentiehen. Alue on haja-asutusaluetta: osaksi viljeltyä, osaksi metsäistä ja harvaan rakennettua. Tarkasteltava alue on asemakaavoitettavaa aluetta jonkin verran laajempi.

Kuva: Alueen rajaus ja inventoitavat kohteet. Pohjakartta © Pälkäneen kunta. Vihreillä ympyröillä merkityistä kohteista sovittiin myös täytettäväksi kiinteistölomakkeet, jos se inventoinnin yhteydessä todetaan aiheelliseksi.

1.2 Työmenetelmät

Maiseman peruspiirteissä on tarkasteltu maastonmuotoja, maaperää ja kallioperää, kasvillisuutta sekä näkymiä, kiintopisteitä, reunoja, solmukohtia ja maiseman avoimuutta. Lähteinä on käytetty maa- ja kallioperäkarttoja, aikaisempia kasvillisuus- ym. luontoselvityksiä ja ilmakuvia. Tärkeimpänä työmenetelmänä on ollut havainnointi maastossa.

Kulttuurimaiseman kehittyminen tehtiin kirjallisuus- ja karttatarkasteluna sekä isojaon järjestelykartan v. 1879 perusteella karttaliitteeseen. Isojaon aikainen tilanne selostetaan vain kirjallisesti vähäisten karttamerkintöjen vuoksi. Nykytilanne perustuu paikalla tehtyihin havaintoihin.

Työssä oli kolme vaihetta: Lähdetietojen keruu, kenttätyö ja toimistotyö.

Lähteinä käytettiin vanhoja ja uusia karttoja isojaosta alkaen, historiakirjoja, ilmakuvia eri ajoilta, vanhoja valokuvia, maanjakoasiakirjoja, muistitietoa ja kunnalta saatuja asemakaava- ja kiinteistötietoja sekä rakennuslupapiirustuksia. Lähteet on lueteltu tarkemmin raportin lopussa.

Kenttätyö tehtiin tarjouspyynnössä määriteltyihin kohteisiin paikalla havainnoiden ja valokuvaten, minkä jälkeen täytettiin kiinteistö- ja rakennuslomakkeet. Inventoituihin kohteisiin jätettiin inventointia koskeva tiedote. Alun perin inventoitavaksi merkittyjen lisäksi käytiin myös kolmessa muussa alueen kohteessa.

Toimistotyövaiheessa kuvat nimettiin, järjestettiin ja koottiin kuvaliitteiksi, tiedot syötettiin lomakkeille, verrattiin havaintoja lähtötietoihin ja lopuksi tehtiin arvottaminen ja raportin yhteenveto. Maisemahistoriakartat ja alueen ominaisuuksia kuvaavat kartat ovat raportissa ja kiinteistö- ja rakennuslomakkeet raportin liitteinä.

1.3 Arvottaminen

Kulttuurihistoriallinen arvottaminen on tehty käyttäen Museoviraston arviointikriteerejä.

Aluetta ja rakennuksia tarkasteltiin seuraavin kriteerein:

tyypillisuus	kerroksisuus	monipuolisuus
harvinaisuus	sopusuhtaisuus	symbolimerkitys
alkuperäisyys, säilyneisyys	avainkohde	intensiteetti l. kertovuus
edustavuus	vaihtelevuus	opetus- ja tutkimusarvo
yhtenäisyys		

Erityinen painoarvo on ollut kertovuudella eli intensiteetillä. Arvoon vaikuttava rakennusten säilyneisyys ei tarkoita rakennuksen kuntoa. Säilyneisyys on esitetty lomakkeilla seuraavin termein:

HYVIN SÄILYNYT

Rakentamisajankohta ja sen tyylipiirteet ovat hyvin tunnistettavissa, ja rakennusosista ja pintaverhouksista on merkittävä osa säilynyt alkuperäisinä. Voi sisältää myös myöhempien ajanjaksojen tyyllisesti tunnistettavia muutosvaiheita. Muutokset on tehty sopusoinnussa alkuperäisen tyylin ja muodon kanssa, eikä suhdemaailma ole kärsinyt. Kunnostettu tai korjattu huoltaen.

KOHTALAISESTI SÄILYNYT

Kokenut muutoksia, laajennuksia tai ikkunoiden uusimisia. Suhteet, erityisesti detaljeissa, ovat muuttuneet. Merkittäviä rakennusosia on uusittu tyyliin sopimattomasti. On käytetty alkuperäisistä huomattavasti poikkeavia materiaaleja ja käsittelytapoja.

MERKITTÄVÄSTI MUUTETTU

Kaikki detaljit edustavat myöhempää aikaa ja rakennusaika on pääteltävissä vain hahmosta. Suhdemaailma on täysin muuttunut, ja mahdollinen laajennus on ristiriidassa vanhan osan kanssa.

TÄYSIN MUUTETTU

Rakentamisajankohtaa ei voi ulkoasusta tai hahmosta enää helposti päätellä.

2 MAISEMAN PERUSPIIRTEET

Pirkanmaan 1. Maakuntakaavassa maakunnallisesti arvokas Pälkäneen kulttuurimaisema käsittää laajoja Pälkäneveden ja Onkkaalan alueita. Alueen eteläreuna sisältää myös tarkasteltavan alueen pohjoisosan eli Ori-niemen ympäristöineen Pälkäneveden rannalla aivan niemen kärkeä lu-kuun ottamatta.

2.1 Maastonmuodot

Alue kuuluu asumisen ja rantaviljelysten vyöhykkeeseen. Kostianvirran suul-la on nähtävissä rantapenger, joka on muodostunut pitkäaikaisen vesirajan kohdalle. Vedenkorkeus on muuttunut useaan otteeseen: Merkittävin luon-nomullistus oli Kostianvirran synty, kun Pälkäneveden ja Mallasveden väli-nen kannas puhkesi v. 1604 maan kallistumisen seurauksena. Vedenkor-keus laski Pälkänevedessä n. 3,4 m. Vuosina 1821 ja 1866 veden pinta laski vielä yhteensä n. 1,5 m.

Viljellyt alueet ovat melko tasaisia, ja vain rannan tuntumassa maa viettää muutaman metrin verran rantaan päin edellä mainitun vanha rantapenke-reen vaiheilla. Metsiköissä ja alueen pohjoisosassa maasto on epätasaista, kallioista ja välillä hyvinkin jyrkkäpiirteistä.

Kuva: Muinainen rantapenger lähellä Joenkallio II:n tilaa.

2.2 Maaperä ja kallioperä

Tarkasteltava alue sijoittuu Syrjänharjun kaakkoispuolelle. Harjusta jatkuva soravyöhyke ulottuu juuri Yli-Hiissan kohdalle. Suurin osa varsinkin viljellystä alueesta on karkeaa hietaa ja kaakkoisosissa hienoa hietaa. Kostianvirran rannalla on kaistale saraturvetta.

Alueen keskivaiheilla on soinen alue. Pälkäneveden rannalla ja soisen alueen itäpuolella on moreenikumpareita ja niillä runsaasti kalliopaljastumia ja useita siirtolohkareita sekä kivilouhikkoa.

Kallioperä on tarkasteltavalla alueella, kuten yleensäkin Pälkäneen keskustan alueella, enimmäkseen granodioriittia, joka on syväkivilaji. Aivan alueen vieressä itäpuolella on kapea vyöhyke graniittia.

2.3 Kasvillisuus

Alueen kasvillisuus on tyypillisesti havupuuvaltaista sekametsää. Kostianvirran rannassa kasvaa runsaasti lehtipuuvesakkoa. Metsää on hakattu tarkasteltavan alueen keskivaiheilta ja pohjoisosasta. Alueen keskiosa on viljeltyä peltoa.

2.4 Näkymät, kiintopisteet, solmukodat, portit ja reunat

Maisema on alueen keskiosilta avointa, mutta sulkeutuvaa. Havupuuvaltaiten metsien reunat ovat suurimmaksi osaksi hyvin selväpiirteiset läpi vuoden. Vanhoille rantaviljelyksille tyypillinen suora yhteys vesistöihin on vesakoiden vuoksi katkeamassa. Kaukomaisemaa hallitsee Syrjänharju ja kirkon torni. Valtatie 12:lta ja myös Pälkänevedentieltä avautuu näkymä peltoaukeille.

Pelloilla on pari saareketta, jotka ovat maiseman kiintopisteitä, kuten yksinäiset heinäladotkin tilakeskusten ohella. Koivurivit Roholantien ja Hiissantien varrella jäsentelevät avointa peltoaluetta ja osoittavat tien paikan maisemassa.

Valtatien alikulku Roholantielle on lähes kirjaimellisesti portti. Pälkäneveden tien liittymässä oleva jätepiste on itäinen portti alueelle. Porttina voi kokea myös siirtymisen peltoaukean ja metsän välillä Roholantiellä. Alueen tärkein ja vanhin solmukohta on Hiissantien ja Roholantien risteys.

3 KULTTUURIMAISEMAN KEHITTYMINEN

3.1 Esihistoria ja keskiaika

Alueelta ei tunneta esihistoriallisen ajan muinaisjäännöksiä. Pälkäneen keskustassa, alueen länsipuolella, on kuitenkin tehty kivikautisia irtolöytöjä ja hautausmaan itäpuolelta tunnetaan ristiretkiaikainen kalmisto. Vanhimmat kirjalliset tiedot Onkkaalan kylästä ovat vuodelta 1340. Vuonna 1462 mainitaan yleinen tie. Onkkaala on ollut 1539 maakirjojen mukaan 11 talon suuri kylä, joka on sijainnut kokonaisuudessaan vanhalla kylätontilla Kostianvirran länsipuolella ja pappila vain vähän matkan päässä. Tarkasteltavalla alueella ei tiettävästi ole ollut tuolloin mitään asutusta.

3.2 Suuri Pohjan sota ja isojako

Tarkasteltava alue on ollut osa sotanäyttämöä Suuren pohjan sodan aikaan 1713, jolloin käytiin sodan ratkaiseva Kostianvirran taistelu venäläisten ja ruotsalaisten joukkojen välillä. Ruotsalaisten joukot rakensivat virran länsirannalle puolustusvarustuksia, joita on ennallistettu Kostianvirran Mallasveden puoleisessa päässä. Tarkasteltavalla alueella on edelleen nähtävissä venäläisten hyökkääjien kaivamia maastoasemia Kostianvirran törmällä valtatie sillan pohjoispuolella. Historiankirjojen mukaan tykkiasemalla on ollut paikka kalliolla Pappilan mailla lähellä Kostianvirran suuta. Keväällä 2013 oli meneillään alueen arkelologinen inventointi, josta mm. näiden historiallisen ajan muinaisjäänösten paikat ja luonne selviävät tarkemmin.

Isojaon aikaan 1763 vanha maantie ja Luopioisiin johtanut nykyinen Hiissantie olivat jo nykyisillä paikoillaan, mutta asutusta ei vielä ollut. Nykyiset viljelymaat, varsinkin Kostianvirran varsi, olivat valtaosin niittynä ja peltoakin oli raivattu Roholan nykyisten marjaviljelmien alueella ja Hiissan tilakeskuksen kohdalla. Peltotilkut olivat vapaamuotoisia verrattuna Kostianvirran varren toiseen puoleen, joka oli edelleen sarkajaossa. Niemen pohjoisosan maat kuuluivat nykytilanteen tapaan Pappilaan, ja peltotilkut jakautuivat Kankilalle, Seppälälle ja Hiissalle. Yksi tie on merkitty karttaan nykyisen Hiissantien suunnasta Roholaan päin.

3.3 Onkkaalan kylä palo ja isojaon järjestely

Onkkaalan tilan rakennukset sijaitsivat vielä pitkään isojaon jälkeen ryhmäkylässä noin kilometri Kostianvirrasta länteen. Hiissan pakarista alkanut tulipalo tuhosi kylän talot lähes kokonaan kesällä 1831, minkä jälkeen tilakeskuksia alettiin rakentaa kylätontin ulkopuolelle lähemmäs kunkin viljelyksiä.

Vuoden 1842 pitäjänkartalla tarkasteltavalla alueella on merkitty yksi tontti, mahdollisesti pappilan torppa, Kostianvirran suulle vähän Väinölän nykyisten rakennusten lounaispuolelle, ja kaksi pientä virran varrelle, mahdollisesti latoja, Nykyiset peltoalueet ovat kyseisellä kartalla jo jokseenkin nykyisessä laajuudessaan raivattuna sekä pelloiksi että niityiksi (ks. kartta maisemahistoriasta).

Vuoden 1879 isojaon järjestelykartalla tontteja tai rakennuksia on edelleen saman verran kuin pitäjänkartalla. Mikäli kartat pitävät paikkansa, Rohola on siirtynyt alueelle ilmeisesti vuonna 1888, jolloin nykyinen päärakennus valmistui.

3.4 1900-luku

Vuosisadan alkupuoliskolla alueelle tuli neljä maatilaa. Ensimmäisenä rakennettiin nykyiselle paikalleen Onkkaalan Hiissan kantatilasta 1905 lohkottu Yli-Hiissan tilakeskus. Vuonna 1926 Roholasta lohkottiin Kostianvirran varrelta pari tonttia. Näistä Joenkallio II oli aluksi talon yhdelle pojalle tarkoitettu maatila, mutta myytiin jo 1930-luvulla kesäasunnoksi ilman peltoalaa. Vuonna 1923 muodostui - ilmeisesti maanvuokralakien ansiosta - Kotikorven tila, joka pysyi samankokoisena aina 2000-luvun alkuun. Talvisodan jälkeen Pappilan omistamalle alueelle muodostettiin asutuslakien mukaan Väinölän tila, johon muutti tilallista siirtoväkeä Karjalasta. Tilalle rakennettiin ns. Ruotsin lahjatalo. Tilalla oli ennestään vähän peltoa, jota raivattiin myös lisää.

Pellot ja niityt ovat olleet jokseenkin nykyisessä laajuudessaan vähintään 1800-luvun puolivälistä asti. Yli-Hiissan mailla raivattiin osa metsää pelloksi kuitenkin vielä 1950-luvun alussa.

Suurimpia muutoksia alueella on ollut valtatie 12:n rakentaminen 1960-luvulla. Tie on siitä lähtien ollut rajana keskustan asutuksen laajenemiselle ja myös maiseman rajana.

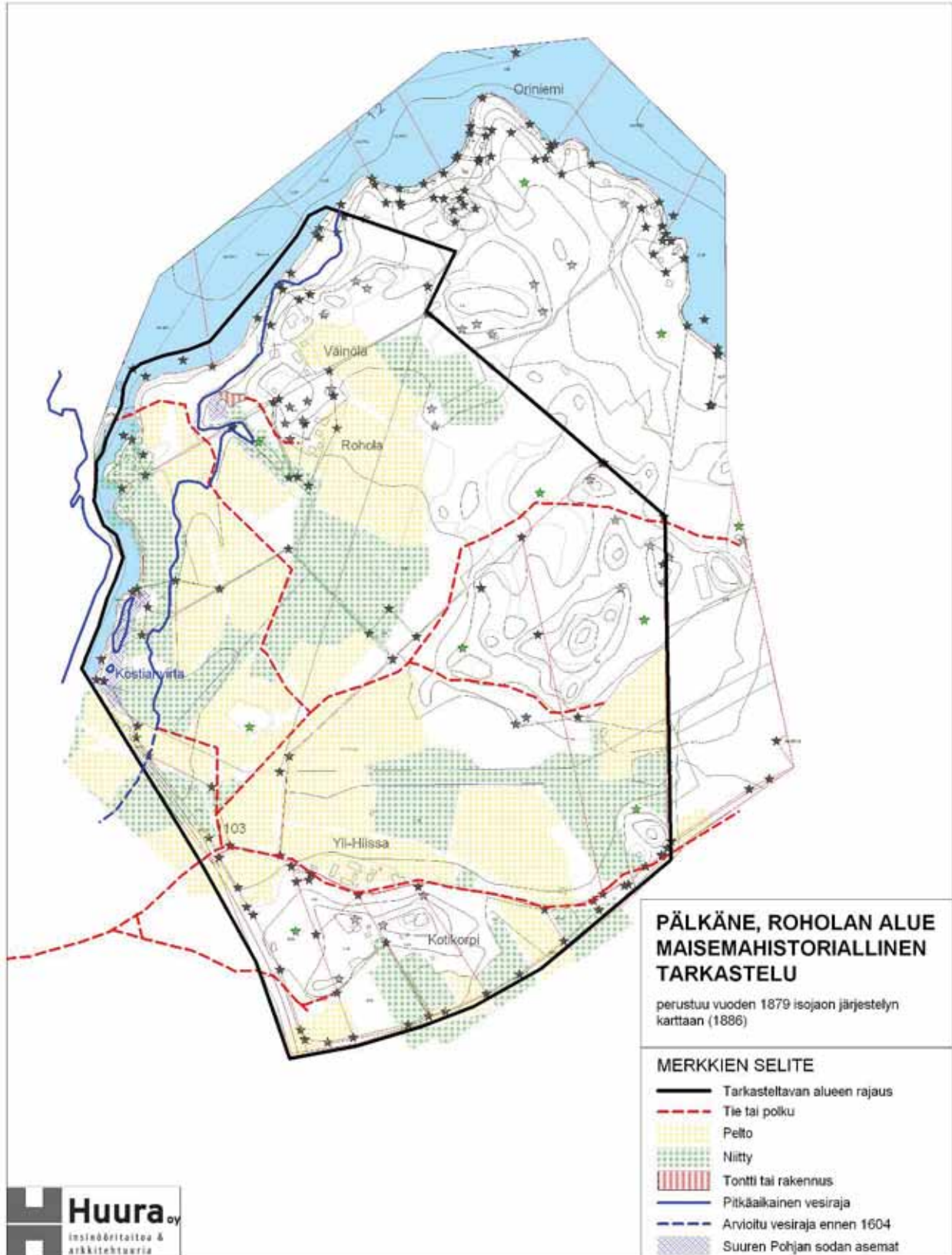
Maaseutumaiseman muutos on koko maassa ollut nopeaa 1900-luvun loppupuolella suhteessa aikaisempiin vuosisatoihin. Laiduntamisen väheneminen varsinkin 1960-luvulta lähtien on yleisesti johtanut rantojen vesakoitumi-

seen ja rantamaisemien sulkeutumiseen. Roholassa karjanpito lopetettiin 1979 ja Yli-Hiissalla vuonna 2001. Vuoden 1947 ilmakuviissa Kostianvirran rannat ovat avoimet ja puuttomat Joenkallion ympäristöä lukuun ottamatta, ja Pappilanlahdelle aukeaa esteetön näkymä. Rantojen lisäksi myös pelto- maisemat muuttuivat: salaojituksen myötä peltojen avo-ojat vähenivät.

Yksi merkittävä muutos maisemassa on ollut vapaa-ajan asuntojen lisääntyminen järvien rannoilla. Vapaa-ajan asuntojen yleistymisen 1960-luvulla on osaltaan vaikuttanut rantojen sulkeutumiseen. Pappilan kylän Väinölän lähistöllä on nykyisin n. 30 vapaa-ajan asuntoa lähinnä tarkasteltavan alueen ulkopuolella. Vuosituhannen lopulla kuntien keskustojen tuntumassa oleville alueille kohdistuu yhä enemmän rakentamispainetta.

Kuva: Näkymä Hiissantieltä luoteeseen Pappilanlahden suuntaan.

4 RAKENNETTU YMPÄRISTÖ JA SEN ARVOT

Toimeksiantoon kuului Yli-Hiissan, Roholan ja Joenkallio II:n inventointi asemakaavoituksen vaatimalla tarkkuudella. Inventoiduista kohteista täytettiin lomakkeet Museoviraston noudattamaa jäsentelyä käyttäen.

Edellä mainittujen lisäksi tarkasteltiin Väinölän tilaa, Kaislakorven tilaa ja Kotikontua (entinen Kotikorpi) kiinteistöinventoinnin tasolla. Rakennukset tarkasteltiin lähes poikkeuksetta vain ulkopuolelta.

4.1 Nykytilanteen kuvaus

Tarkasteltava alue on pääosin maanviljelysmaisemaa, joka sijaitsee haja-asutusalueella kunnan keskustan laidalla, Pälkäneveden ja Kostianvirran rannalla. Nykyinen, melko vähäinen rakennuskanta sijoittuu pariin tilakeskukseen, Talo-Roholaan ja Yli-Hiissaan etäälle toisistaan avointen viljelysten ja metsiköiden rajalle ja Väinölän tapaan rantametsiköihin. Rakennukset edustavat valtaosin perinteistä maatilarakentamista. Kaislakorpi, vapaa-ajan kiinteistö Hiissan lounaispuolella koostuu kolmesta pienestä rakennuksesta pikkuruisella tontilla. Kotikontu ympäristöineen Hiissantien ja mäen eteläpuolella jää teiden risteyksen tuntumassa taajaman ja haja-asutusalueen raja-vyöhykkeelle, jolla ei ole pohjoispuolen tapaan selvää viljelymaiseman luonnetta.

Tonttitiet noudattelevat tilojen rajoja. Eteläosassa polveilee koivujen reunustama yksityinen Hiissantie, joka on entinen Luopioisiin päin johtanut maantie.

Väinölän tila Pappilan kylän puolella on peltoaukeilta katsoen piilossa. Roholasta erotettu Joenkallio II Kostianvirran rannalla on maamerkinä virralta katsottaessa.

4.2 Arvot

Kulttuurihistoriallinen arvo

Kulttuurihistorialliset arvot jaetaan yleisesti kolmeen eri osaan:

Historiallinen: esimerkiksi asutushistoriallinen, sotahistoriallinen, liikennehistoriallinen

Rakennushistoriallinen: esimerkiksi rakennusperinteinen, arkkitehtoninen, rakennustekninen

Ympäristöarvo: esimerkiksi maisemallisesti keskeinen, maisemakokonaisuus

Tarkasteltavalla alueella on jonkin verran kulttuurihistoriallisia arvoja. Enimmäkseen arvot liittyvät perinteiseen, rakennettuun viljelymaisemaan ja rakennushistoriaan, asutushistoriaan ja liikennehistoriaan, mutta myös sotahistoriaan.

Alueelta on osoitettu yksi varsinainen arvoalue ja lisäksi muutama yksittäinen kohde tai kiinteistö. Kiinteistö- ja rakennuskohtaiset arvot on esitetty tarkemmin liitteenä olevilla lomakkeilla. Arvoalueen ohjeellinen rajausta on tehty siten, että se sisältää alueen olennaisimmat piirteet.

Kuva Lentokuva Vallas, om. Pälkäneen kunta: Hiissan arvoalue pohjoisesta.

Yli-Hiissan arvoalueen kulttuurihistorialliset arvot

Historialliset arvot: liikennehistoriallinen ja asutushistoriallinen
Rakennushistorialliset arvot: rakennusperinteinen, arkkitehtoninen
Ympäristöarvo: maisemakokonaisuus.

Yli-Hiissan arvoalueen arvojen perustelut:

Historialliset arvot:

Asutushistorialliset arvot: Onkkaalan vanhan kantatilan lohkotila Yli-Hiissa ympäristöineen liittyy isojaon täydennyksen jälkeiseen asutushistoriaan ja Kaislakorven tila varhaiseen, pienimittakaavaiseen vapaa-ajan asumiseen. Liikennehistorialliset arvot: Hiissantie on pätkä vanhaa maantietä, joka sorapintaisena ja maaston mukaan polveilevana noudattelee edelleen vähintään parin vuosisadan aikaista linjaa.

Rakennushistorialliset arvot:

Ks. myös kiinteistö- ja rakennuslomakkeet
Rakennusperinteiset arvot: Yli-Hiissan rakennuskannasta miespihan rakennukset ja ladot ovat säilyneet hyvin rakennusaikansa perinteisessä asussa. Arkkitehtoniset arvot: Yli-Hiissan päärakennuksessa on 1800-luvun loppupuolen ja 1900-luvun alun arkkitehtonisia tyylipiirteitä.

Ympäristöarvot:

Maisemakokonaisuus: Yli-Hiissan yhä toimiva maatila on perinteiseltä ja uudelta rakennuskannaltaan monipuolinen ja muodostaa avoimien, selvärajais-
ten peltojen ja latojen kanssa arvokkaan maisemakokonaisuuden. Maisemaan kuuluvat olennaisesti myös vanha maantie eli Hiissantie koivurivei-
neen sekä vaatimaton, ympäristöön hyvin sopeutuva Kaislakorven vapaa-
ajanasunto.

*Kuva: Suuren Pohjan sodan aikaisia hyökkääjän kaivamia maastoasemia Kostian-
virran itärannalla kuvattuna pohjoisesta kohti valtatie 12:n siltaa.*

Kulttuurihistorialliset arvot muualla tarkasteltavalla alueella:

Historialliset arvot: Sotahistoriallinen, asutushistoriallinen, liikennehistorialli-
nen

Rakennushistorialliset arvot: Rakennusperinteinen, rakennustekninen, arkkiteh-
toninen

Muiden tarkasteltavan alueen arvojen perustelut:

Historialliset arvot:

Sotahistorialliset arvot: suuren Pohjan sodan ratkaisevan Kostianvirran taistelun aikaiset venäläisten asemat virran rannalla ja tykkiaseman paikka kalliolla liittyvät sotahistoriaan historiallisen ajan muinaisjäännöksinä. Väinölään rakennettu Ruotsin lahjatalo kertoo talvi- ja jatkosodan aikaisesta siirtoväen asuttamisesta.

Asutushistorialliset arvot: Vanhan kantatila Roholan tilakeskus ympäristöineen liittyy isojaon täydennyksen jälkeiseen asutushistoriaan ja Pappilan Väinölän tila sodan aikaiseen siirtoväen asuttamiseen. Kotikonnussa on lähes satavuotiaan pientilan rakennuskantaa.

Liikennehistorialliset arvot: Kostianvirta on ollut tärkeä vesireitti mm. pienille höyrylaivoille Pälkänevedeltä Mallasvedelle. Vanha maantie on esitetty Hiissan arvoalueessa.

Rakennushistorialliset arvot:

Ks. myös kiinteistö- ja rakennuslomakkeet.

Rakennusperinteiset arvot: Talo-Roholan tilakeskus edustaa hyvin säilynyttä perinteistä talonpoikaisrakentamista 1800-luvulta 1900-luvulle kerrostumiseen.

Rakennustekniset arvot: Väinölän tilan Ruotsin lahjatalo edustaa ajalleen harvinaista ja kyseiselle tyyppitalolle ominaista elementtirakennetta.

Arkkitehtoniset arvot: Joenkallio II päärakennus ilmentää laajennettunakin 1900-luvun alun hillitysti jugend-vaikutteista arkkitehtuuria.

Kotikonnun vanha päärakennus edustaa vähäeleistä 1920-luvun klassismin aikaista arkkitehtuuria.

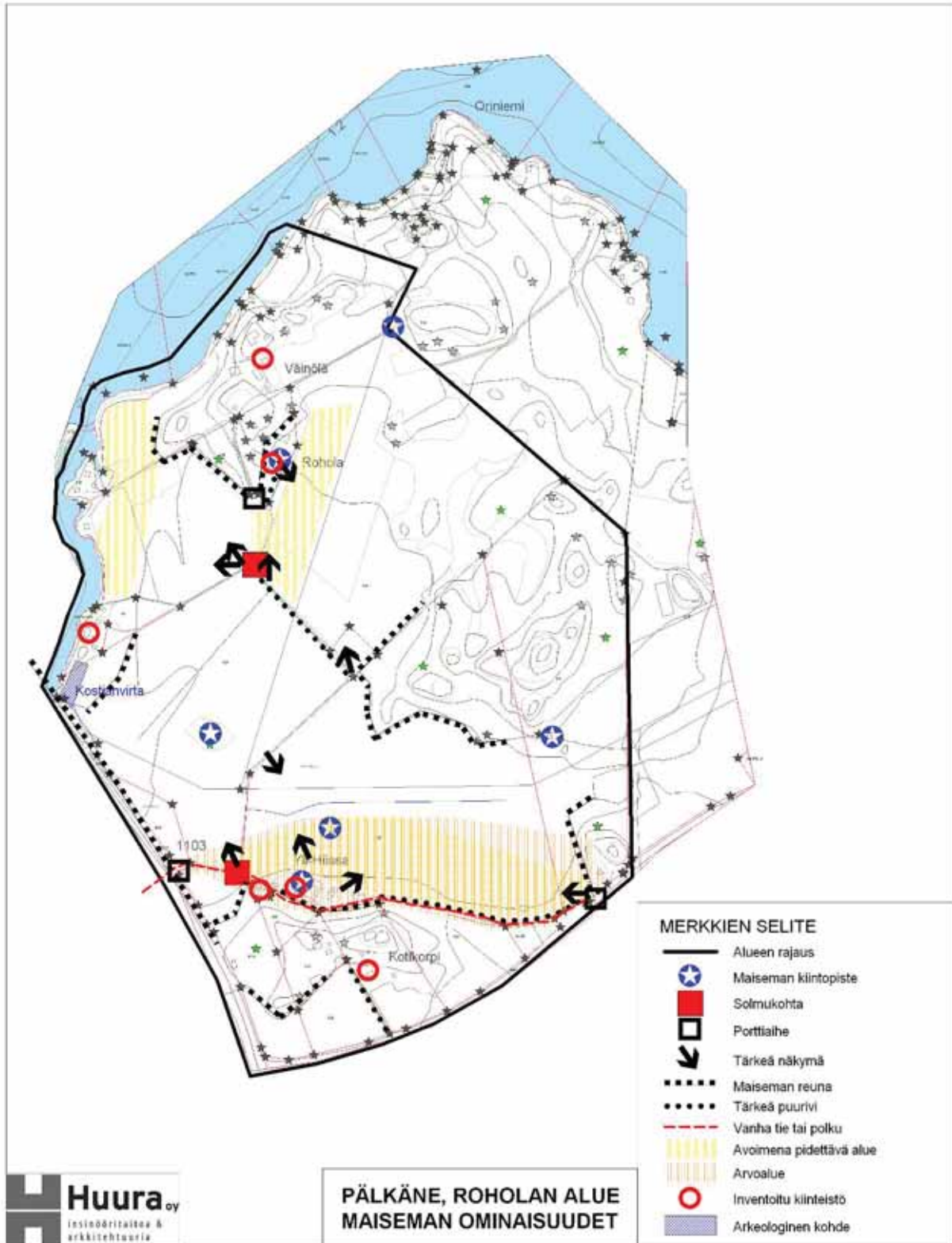
Ympäristöarvot:

Alueen maiseman historiasta kertoo mm. muinainen rantatörmä Kostianvirran varrella ja isojaon ajoilta asti viljeltyt peltoalueet.

Maiseman rakenne sinänsä on enimmäkseen tyypillistä isojaon jälkeistä viljelymaisemaa, jossa tilakeskukset sijaitsevat viljelystensä vieressä metsän ja pellon rajalla. Esimerkkinä entisen Roholan kantatilan päärakennus sekä Yli-Hiissan arvoalue.

Kartalle merkityt kiintopisteet, porttiaiheet, reunat ja puurivit jäsentävät maisemaa ja muodostavat alueen ominaisuutteen.

4.3 Lisätietoja ja toimenpidesuosituksia

Kiinteistökohtaiset toimenpidesuosituksukset esitetään kiinteistö- ja rakennuslomakkeilla.

Yli-Hiissan arvoalue:

Arvoalueen monipuolisuus, ts. eri osatekijät tulisi säilyttää. Yli-Hiissan tilakeskuksen ympärille tulee jättää avointa ja mieluiten viljeltyä alaa siten, että tilan voi edelleen tunnistaa maatilaksi peltojensa laidalla ja rakennusryhmän yhdeksi kokonaisuudeksi. Maiseman ominaisuudet –kartan merkinnöistä ”avoimen pidettävä alue” osoittaa kyseisen alan ohjeelliset rajan. Tilan sijainnin valintaan vaikuttaneen entisen maantien linja ja sorapinta tulee säilyttää.

Tarkasteltavan alueen muut osat:

Talo-Rohola eli entinen Roholan kantatila tulisi myös voida hahmottaa maatilaksi varaamalla sen edustalle avointa, mieluiten viljeltyä tilaa kartalle merkityn ohjeellisen avoimena pidettävän alueen mukaan.

Muinaisen rantapenkereen tulisi erottua maastossa myös tulevaisuudessa.

Maisemaa tulee avata varsinkin Kostianvirran varrelta parantamaan vanhojen tilojen näköyhteyttä vesistöihin sekä suuren Pohjan sodan aikaisen maastoaseman hahmottamista. Huom! arkeologisen kohteen rajaus on viitteellinen. Arkeologinen inventointi kertoo muinaisjäännöksistä ja niiden laajuudesta tarkemmin.

Pitkä näkymä Syrjänharjulle ja kirkolle tulisi hyödyntää alueen ominaispiirteinä.

Alueen luoteisosassa on voimassa pienehkö rantakaava. Kaavassa ei ole suojelumerkintöjä. Suurelle osalle tarkasteltavaa aluetta on vireillä asema-kaavan laadinta.

5 LÄHTEET

Painetut:

- Nissilä, Viljo et al., Pälkäneen historia. Vammala 1972.
- Perinnealbumi, Pirkanmaa II. Perinnetieto Oy. Kuopio 1985.
- Pälkäne. Pälkäneen kunta ja Pälkäne-Seura. Valkeakoski 1978
- Pälkäne. Pälkäne-Seura. Kangasala 1987
- Suomen maatilat. II osa Hämeen lääni. Porvoo 1931.
- Suomen omakotiasutus I Hämeen lääni. Turku 1970.

Suuri maatilakirja V, Hämeen lääni. Helsinki 1964.
Vuorensola, Hannu, Pälkäneen historia II. Jyväskylä 1988.

Kartat

Suomen taloudellinen kartta. Maanmittaushallitus 1922.
Pitäjänpöytäkartta 1:20 000. 1947.
Maaperäkartta 2141 04: Pälkäne. 1987
Suomen kallioperä. www.geo.fi
Peruskartta 1956.
Topografikartta 1912.

Painamattomat asiakirjat:

Pirkanmaan-Satakunnan maanmittaustoimiston mikrofilmit
Isojaon järjestelyn asiakirjat vuodelta 1881.

Painamattomat kartat:

Charta öfver Onkala och Kuhliala byars Bröstmark 1763, Johan af Rungius
(1792). Maanmittauslaitoksen arkisto, Jyväskylä
Charta öfver Onkkala bys bröstmarks egor 1878-79, reglering storskiftet,
Lauraeus 1886. Maanmittauslaitoksen arkisto, Jyväskylä.
Pitäjänpöytäkartta 1842, Kansallisarkiston digitaaliarkisto. 2141 04 la.

Suulliset lähteet:

Heimo Rönni, Kalle Hakalehto, Juhani Hiissa, Osmo Hiissa, Maire Räväs-
mäki, Petri ja Jarkko Paija, Lassi Hintikka.

Valokuvat

Pystykuva vuodelta 1947
Viistokuvat 2011, Lentokuva Vallas.
Inventoinnin yhteydessä otetut digikuvat CD:llä 1_2013.

Piirustukset

Pälkäneen kunnan rakennusvalvonnan arkisto, rakennuslupapiirustukset.